

NYDERLANDŲ VALSTYBĖS VALDYMO SPECIFIKA ŠIUOLAIKINĖS POLITINĖS SITUACIJOS KONTEKSTE

Arvydas Guogis

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8371-3556>

Adomas Vincas Rakšnys

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-2128-6314>

Mykolo Romerio universitetas

Anotacija

Autoriai šiame tarpdisciplininiame straipsnyje analizuoja Nyderlandų valstybės istorinę raidą, jos valdymo specifiką ir esminius bruožus XXI amžiaus kontekste. Teorinės analizės būdu išskiriami svarbiausi politiniai, socialiniai, ekonominiai ir kultūriniai bruožai, aptariama jų istorinė kaita. Vertinama dabartinė politinė viešojo valdymo situacija. Straipsnyje analizuojami įvairūs moksliniai šaltiniai, statistinio pobūdžio informacija, atliekama skirtingų istorinių valdymo etapų analizė, leidžianti atskleisti ne tik esminius šios valstybės privalumus, bet ir Nyderlandų valstybei būdingus iššūkius. Laikomasi nuomonės, kad Nyderlandų atvejo gerosios patirties analizė galėtų būti naudinga, siekiant tobulinti Lietuvos demokratinius ir viešojo valdymo procesus.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Nyderlandai, politika, viešasis valdymas, gerovės valstybė.

Abstract

In this interdisciplinary article, the authors analyse the historical development of the Dutch state, the specificities of its governance, and its key features in the context of the 21st century. The theoretical analysis identifies the most important political, social, economic and cultural features, and their historical evolution. The situation of the current political-public governance is assessed. The paper analyses various scientific sources, statistical information and different historical phases in governance, which help to reveal not only the key strengths of the Dutch state, but also the challenges inherent to the Netherlands. The article expresses the opinion that an analysis of the good practice of the case of the Netherlands could be significant for the improvement of democratic and public governance processes in Lithuania.

KEY WORDS: Netherlands, politics, public governance, welfare state.

DOI: <https://dx.doi.org/10.15181/tbb.v93i2.2673>

Įvadas

Nyderlandai (Olandija) yra šalis, kuri turi iš esmės viską, ką žmogus gali sukurti ir ką civilizacija gali duoti – išvystytą pramonę ir žemės ūkį, kurių didelė dalis produkcijos eksportuojama, o laisvalaikio leidimo sektoriuje neatsiginama nuo milijonų turistų, nors žymiausia Nyderlandų turistinė vieta – Amsterdamas – jau

Received 14/08/2024. Accepted 24/08/2024

Copyright © 2024 Arvydas Guogis, Adomas Vincas Rakšnys. Published by Klaipėda University Press.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

yra išreiškęs gyventojų ir miesto savivaldybės pageidavimą riboti turistų srautus (ELTA, 2018; ELTA, 2023). Visgi Nyderlandų ekonominis sektorius orientuotas į paslaugas, pavyzdžiui, 2015 metais gamybos sektorius sudarė tik 10 proc. visų darbo vietų. Jų pasiskirstymo skirtinguose sektoriuose analizė atskleidė, kad 53 proc. gyventojų dirbo teikdami privataus sektoriaus kuriamus produktus ir paslaugas, ir tik 30 proc. organizavo ir teikė viešąsias paslaugas (Bollen, 2018). Nyderlandai, kaip ir kitos kontinentinės Europos šalys, neišvengia įvairių politinių ir socialinių-kultūrinių iššūkių, kurie būdingi XXI amžiaus valstybėms, pavyzdžiui, 2017 metų rinkimų kontekste didelis dėmesys skirtas sveikatos apsaugos sistemai ir jos problemoms, nacionalinio identiteto paieškoms, augančiai imigracijai ir jos nulemtoms neigiamoms socialinėms-kultūrinėms pasekmėms, o politiniame diskurse akivaizdus susiskaldymas tarp politinės kairės ir dešinės (Otjes, Voerman, 2018). Nyderlandų piliečiai pažymi didelius valstybės valdymo iššūkius, jo efektyvumo stoką, reikalauja didinti atvirumą, tobulinti įsitraukimo mechanizmus (Hohensinn, Willems, 2024). Nepaisant kylančių iššūkių, pajamų nelygė Nyderlanduose, lyginant su kitoms pasaulio šalimis, yra viena mažiausių. Tai pastebima analizuojant statistinius duomenis. Pavyzdžiui, 2010 metų pajamų pasiskirstymo aspektu Nyderlanduose 1 proc. gyventojų uždirbo 6,4 proc. visų pajamų (Danijoje – 1 proc. visų pajamų). Tais pačiais metais 10 proc. gyventojų uždirbo 30,6 proc. visų pajamų, tai tik šiek tiek daugiau nei Danijoje (26,9 proc.), bet palyginama su kitomis Skandinavijos šalimis (Švedijoje – 31 proc.) (Schakel, 2019). Pagal pajamų nelygė mažumą tai pirmaujančios valstybės pasaulyje.

Lietuvai ir lietuviams, kaip mažai valstybei ir tautai, reikėtų daugiau paanalizuoti tokių daug pasiekusių mažųjų Vakarų Europos valstybių patirtį, nors kritikas teigtų, kad ši šalis yra maža tik ploto aspektu (beveik 42 tūkst. km², mažesnis už Estijos), dėl kurio nuolat rungtis su jūra, o pagal gyventojų skaičių ji yra „didžiausia iš mažųjų“, kartu „mažiausia iš didžiųjų“ valstybių, nes 2024 metais turėjo 17,7 mln. gyventojų (BBC News, 2024). Tie, kurie yra praleidę Nyderlanduose ilgesnį laiką, teigia, kad šalies išskirtinumas – darbo etikos griežtumas ir profesionalumas, netgi palyginus su rytuose besiribojančia Vokietija (Guogis, 2023). Kartu tai yra ilsėtis mokanti šalis, toleruojanti įvairias poilsio formas ir kūniškus malonumus. Tai – valstybė, pasižyminti prieštarigai vertinamomis narkotikų ir prostitucijos legalizavimo bei eutanazijos įteisinimo moralinėmis problemomis (15 min, 2023, Rouge, 2024; Urbonaitė, 2023).

Nyderlandų valstybė, pradėdama XVI amžiumi su trumpais jai nepalankiais laikotarpiais, dažniausiai būdavo tarp pirmaujančių, daugiausiai vienoje ar kitoje srityje pasiekusių valstybių. Neabejotina, kad nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos iki šiol kitų valstybių politiniuose ir verslo sluoksniuose Nyderlandų valstybės valdymas pateikiamas kaip sektinas gerasis pavyzdys sugretinimo (angl. *bench-*

marking) ir palyginimo (komparatyvistikos) metodų aspektu. Ir socialinių mokslų ekspertai dažniausiai palankiai vertina Nyderlandų politinę, ekonominę ir socialinę raidą, kai, remiantis agreguotais statistiniais makroekonominiais ir makrosocialiniais rodikliais, šalis retai kada iškrenta iš pirmojo pasaulio valstybių dešimtuko. Metodologiškai reikšminga yra tai, kad Nyderlandų atveju pabrėžiama ekonominio efektyvumo, konkurencingumo ir socialinio teisingumo darnumo bei savotišką jų tarpusavio balanso galimybę. Šio straipsnio autoriai atkreipia skaitytojų dėmesį į reikšmingiausius specifinius Nyderlandų valstybės istorijos ir jos valdymo niuansus kognityviniu ir vertybiniu aspektais.

Savo tarpdiscipliniame apžvalginio-analitinio tipo straipsnyje, remdamiesi gausia mokslinė istorine, ekonomine, sociologine, politikos mokslų ir viešojo administravimo literatūra bei žiniasklaidos informacija anglų ir lietuvių kalbomis, autoriai siekia mokslinio pažinimo ir vertybinių (aksiologinių) tikslų, išryškina būdingus Nyderlandų valstybės istorijos ir dabarties bruožus bei atskleidžia jos šiuolaikinės politinės situacijos specifiką. Metodologiniu aspektu autoriai taiko aprašomąjį analitinį ir palyginamąjį metodus, sintezę bei ekspertinį vertinimą.

Straipsnyje pateikiamos ekonominės-socialinės ir politinės-kultūrinės įžvalgos, paremtos maždaug 30-čia mokslinių autorių publikacijų. Naujausia faktinė medžiaga paremta Beneliukso, Europos Komisijos, JAV Tarptautinės prekybos administracijos, Europos rinkimų monitoriaus, Tarptautinių kompanijų sprendimų ir kitais statistiniais paketais bei tokių žiniasklaidos flagmanų, kaip BBC, „Reuters“, „The Guardian“, „Politico“, ELTA duomenimis.

Tyrimo problema: kokia yra Nyderlandų valdymo specifika šiuolaikiniame politiniame-kultūriniame kontekste?

Straipsnio tikslas – atskleisti Nyderlandų valdymo specifiką šiuolaikinės politinės situacijos kontekste.

Tyrimo uždaviniai: 1) apžvelgti Nyderlandų valstybės vystymąsi istoriniu aspektu; 2) nustatyti svarbiausius Nyderlandų valdymo specifikos bruožus; 3) apibrėžti šiuolaikinę Nyderlandų politinę-kultūrinę padėtį. Autorių pateikiamų darbo išvadų analitinis svoris ir turinys nesuteikia rimtesnių argumentų abejoti Nyderlandų valdymo pranašumais kognityviniu (gnoseologiniu) ir aksiologiniu aspektais.

1. Būdingiausi Nyderlandų valstybės istorijos ir dabarties aspektai

Nyderlandai – šalis, kurioje dar XVI amžiuje įvyko bei nugalėjo pirmoji pasaulyje buržuazinė revoliucija ir sukurta pirmoji pasaulyje kapitalistinė santvarka (Brandon, 2011; Heller, 2011). Kartu su buržuazine revoliucija Nyderlanduose 1568 metais, siekiant nepriklausomybės nuo Ispanijos, prasidėjo nacionalinis ir religinis išsivadavimo karas, kuris baigėsi tik po 80 metų – 1648 metais (Darby,

2001; Milton, 2022). 1830 metais Nyderlandų teritorijoje dėl kalbinių ir religinių skirtumų susiformavo dvi savarankiškos valstybės – Nyderlandų Karalystė (Olandija) ir Belgijos Karalystė, o 1866 metais – dar ir savarankiška Liuksemburgo Kunigaikštystė (Gehring, Erpelding, 2024). Būtina pažymėti, kad per Aštuoniasdešimtmetį karą ir visus 200 metų po jo Nyderlanduose sparčiai augo, stiprėjo ūkinė veikla bei prekyba, o Nyderlandų prekybinis laivynas dominavo pasaulyje (Bruijn, 2011). Olandų kariniai ir prekybiniai laivynai sėkmingai konkuravo su anglų, prancūzų, belgų, danų ir švedų laivynais Baltijos jūroje, ispanų, anglų, prancūzų laivynais Karibų jūroje, ispanų, portugalų, anglų, prancūzų laivynais – kitose Atlanto vandenyno vietose ir visame Indijos vandenyne.

Palankus ekonominis klimatas kūrybai, išaugusi politinė laisvė šalyje, pažangi konkurencija ir tolerancija pradiniam kapitalizmo etape skatino ir mokslo bei menų vystymąsi. Filosofas Benedict’as Spinoza, teisininkas Hugo Grotius, astronomas, fizikas ir matematikas Christian’as Huygens’as, optikas Antonij’us Levenhuk’as, hidraulikos inžinierius Jan’as Leeghwater’is tapo genialių mokslo darbų ir išradimų autoriais. Ypač suklestėjo olandų tapyba, o tokie dailininkai, kaip Rembrandt’as, Johan’as Vermeer’is, Jacob’as van Reisdal’is, Frans’as Hals’as, Vincent’as van Gogh’as tapo išskirtiniais, bendriniais vardais dailėje. Šioje garsiausių pasaulio dailininkų ir jūrininkų šalyje šiandien dera viskas – nuo „Philips“ prekių ženklų ir chemijos pramonės pasiekimų iki kraštovaizdžių puošiančių kanalų, malūnų bei tulpių laukų. Šalyje tebejaučiamas buvusių kolonijų, tokių kaip Indonezija, Surinamas ar Antilų salos (užjūrio teritorija), poveikis (Van Bijnen ir kt., 2024). Netgi daug pasiekusių Nyderlandų futbolo komandų sudėtyse ir tarp kitų sportininkų.

Šalies istorijos tėkmė toli gražu nebuvo vien palanki, patirta nemažų kataklizmų, daugiausia – dėl išorinio, tarptautinio poveikio. Netektys dėl Pirmojo pasaulinio karo Nyderlanduose buvo nedidelės, šalis išliko neutrali, per Antrąjį pasaulinį karą ketverius metus ji buvo okupuota fašistinės Vokietijos ir netektys dėl karo sugriovimų, aukų buvo didžiulės (Von der Dunk, 1996). Po Antrojo pasaulinio karo Nyderlandai tapo vienu iš NATO ir Europos Sąjungos kūrimo iniciatorių, narių steigėjų, jautriai užčiuopusių naujausias pasaulinio vystymosi tendencijas ir prie jų gerai prisitaikiusių. Nuo 1958 metų Nyderlandai kartu su Belgija ir Liuksemburgu tapo viena iš trijų aktyvių Benilukso Sąjungos narių (Benelux Union, 2024). Šalis užima vieną pirmaujančių pozicijų pasaulyje technologijų kūrimo ir taikymo aspektu, aukščiausiai vertinama pagal tarptautinio konkurencingumo ir valstybės globalizacijos tarptautinėje rinkoje rodiklius (Intercompany Solutions, 2023; International Trade Administration, 2024). Viešojo valdymo srityje Nyderlandai yra vieni pirmųjų arba pirmieji, sėkmingai išbandę daugelį inovacinių viešosios politikos ir administravimo metodų, pavyzdžiui, Naujosios viešosios vadybos princi-

pus ir metodus (Tilburgo savivaldybės atveju) (Van Helden, Jansen, 2003; Guogis, Gudelis, 2003), sociokratiją, kaip tobulą susitarimų ir valdymo metodą paskirū Nyderlandų bendruomenių atvejais (Endenburg, 1988). Nyderlandų socialinės politikos išradimas yra „socialinės kokybės“ (angl. *social quality*) principų pagrindimas ir įgyvendinimas (Steffens, de Neubourg, 2005).

Vertinant įvairių akademinų tyrimų rezultatus galima sutikti, kad per paskutinius 30 metų viešojo valdymo reformos Nyderlanduose buvo įgyvendintos išskiriant tris esminius etapus. Pirmasis buvo siejamas su 1982–1990 metų Naujosios viešosios vadybos principų diegimu, mažinant valstybės vaidmenį ir dalį viešųjų paslaugų perduodant verslo organizacijoms. Antrasis etapas 1999–2000 metais sietas su decentralizavimo procesais tiek nacionaliniu, tiek savivaldos lygmeniu. Trečiajame etape – nuo 2000 metų iki dabar – siekiama normalizuoti žmogiškųjų išteklių ir biudžeto valdymą viešojo valdymo agentūrose (Morales ir kt., 2013). Mokslinėje literatūroje pažymima, kad istoriškai dominuojanti valdymo tradicija Nyderlanduose sietina pirmiausia su vokiška *Rechtsstaat* tradicija, kuri išsiskiria hierarchiniu, centralizuotu valdymu, procedūromis ir griežta kontrole (Hohensinn, Willems, 2024). Šios reformos yra svarbios siekiant suprasti jų sąsajas su Nyderlandų gerovės valstybės koncepcija.

Nyderlandai yra pasauliniu mastu pripažinta gerovės valstybė su savo išvystytomis socialinės ir sveikatos apsaugos bei švietimo sistemomis (Van Gerven, 2019), tačiau pasižyminti ilgesnį laiką nepakankamai sprendžiama gyvenamųjų būstų problema, kurią lėmė ir padidėjusi imigracija tiek iš buvusių jos kolonijų, tiek ir iš kitų trečiojo pasaulio šalių bei Rytų Europos, pastaruoju metu – iš Ukrainos (Oostveen, 2022; Henley, 2024). Remiantis gerovės valstybių tipologizacija ir dekomodifikacijos rodikliais, šalis atitinka konservatyvaus korporatyvinio Bismarcko modelio tipą, tačiau iš visų pasaulio ir Europos valstybių yra arčiausiai Šiaurės Europos (Skandinavijos) šalių institucinio perskirstomojo modelio (Nottingham, 2008; Halvorsen ir kt., 2016), Nyderlanduose – dideli darbuotojų (ir ne tik vadovaujančių) atlyginimai, dosnios socialinės išmokos, puikiai išplėta stacionarių ir nestacionarių socialinių paslaugų sistema. Kultūriniu požiūriu – tai viena tolerantiškiausių valstybių pasaulyje, nors tam tikrais klausimais dėl to kyla nemažai problemų (pavyzdžiui, dėl užsieniečių studentų, palyginus su vietiniais gyventojais, galimybių išsinuomoti gyvenamąjį būstą studijų laikotarpiui) (Euroblogas, 2020).

Nyderlandams būdingas didelis pasitikėjimas šalies vyriausybe – net 78 proc. gyventojų ja pasitiki, kitose valstybėse šis rodiklis mažesnis, pavyzdžiui, Vokietijoje – 65 proc., Danijoje – 72 proc., Austrijoje – 63 proc. Lyginant Nyderlandus su šiomis šalimis pagal kitus rodiklius, pavyzdžiui, skaitmeninės valdžios iniciatyvas, Nyderlandai taip pat laikomi vienais iš lyderių. Jų pozicija vertinama – 0,450

taško, Vokietijos – 0,398, Austrijos – 0,452, Danija pirmąją – 0,652 taško (Hohensinn, Willems, 2024).

Nyderlandų politiniam gyvenimui ilgą laiką (maždaug iki XX amžiaus septintojo dešimtmečio) buvo būdinga svarbiausių visuomenės struktūrinių dalių – vadinamosios *piliarizacijos* – sistema (Nottingham, 2008). *Piliarizacijos* visuomenės buvo suskirstytos į kelias grupes, kurios vadintos ramsčiais. *Piliarizacija* – tai vertikalus, griežtas piliečių skirstymas į grupes religijos ir politinių įsitikinimų aspektais, Europos istorijoje pasireiškęs tik Belgijoje ir Nyderlanduose (Hellemans, 2020). Tačiau Nyderlanduose jis buvo ryškesnis, be to, juose, kaip Belgijoje, nebuvo nacionalinio pasidalinimo. Taip, Nyderlandai, nors tautiniu autochtonų požiūriu beveik vienyčiai (tik šalies šiaurėje gyveno šiek tiek etniniu požiūriu išsiskiriantys frizai), buvo pasidalinę į katalikų, protestantų, liberalų ir socialdemokratų stovyklas. Šios stovyklos apėmė ne tik politinį gyvenimą, bet ir visuomenines organizacijas, kultūrinę ar laisvalaikio leidimo veiklą. Šiandien *piliarizacijos* sistema jau yra atgyvenusi, ją beprisimena tik vyriausioji karta, o šaliai būdinga kur kas didesnė politinė fragmentacija. Tačiau ilgą laiką politinė situacija Nyderlanduose pasižymėjo didesniu ar mažesniu prognozuojamumu ir keitėsi nuo centro dešinės iki centro kairės, ir atvirkščiai – nuo centro kairės iki centro dešinės politinio spektro.

2. Šiuolaikinės Nyderlandų politinės situacijos specifika ir svarbiausi jos bruožai

Nuo 2015 metų Nyderlanduose pradėta įgyvendinti neprivalomų (angl. *non-binding*) patariamųjų referendumų iniciatyva. Surinkus mažiausiai 300 tūkstančių parašų, galima organizuoti referendumą dėl esamo teisės akto pokyčio ar dar planuojamo jį įgyvendinti akto. Jeigu dalyvauja 30 proc. galinčių balsuoti rinkėjų ir dauguma šiam referendumui pritaria, atitinkama politika įgyvendinama. Ši iniciatyva leidžia spręsti dalį politinių konfliktų, mažinti įtampas visuomenėje ne tik svarbiais klausimais valstybės lygmeniu, bet ir dėl tarptautinės politikos sprendimų. Pavyzdžiui, 2016 metais vyko referendumas dėl Europos Sąjungos ir Ukrainos asociacijos sutarties. Naujas patariamasis referendumas, siekiant pakartotinai įsiklausyti į piliečių nuomonę, įvyko 2018 metais (Otjes, Voerman, 2018; Bollen, 2018). Nepaisant išvystytos piliečių dalyvavimo kultūros politinių sprendimų priėmimo procesuose, kaip ir kitose Europos valstybėse, didesnę vaidmenį vykdant politikos pokyčius vaidina didesnės pajamos gaunantys piliečiai. Viena vertus, Nyderlandai neišvengia ekonominės nelygybės problemų politinio dalyvavimo procesuose ir dėl interesų grupių lobistinės veiklos, kuri ne visada nukreipta į demokratinių procesų stiprinimą. Pavyzdžiui, mokslininkų M. Bovens'o ir A. Wille'o tyrimas atskleidė, kad apie 40 proc. šalies ministrų priklausė aukštesnei nei

vidutinė klasei ir tik 10 proc. į šias pozicijas pateko iš darbininkų sluoksnio (Schakel, 2019). Kita vertus, šalyje veikia stiprios profesinės sąjungos, verslo asociacijos, religinės organizacijos, reikšmingai atstovaujančios savo interesams lobistinės veiklos kontekste (Bollen, 2018).

Politiniu, nacionalinio lygio valdymo požiūriu Nyderlandai yra parlamentinė konstitucinė monarchija, o karalius Vilhelmas Aleksandras paprastai atlieka ceremoninį vaidmenį. Vyriausybę formuoja parlamentas po rinkimų. Dviejų rūmų Generalinę Asamblėją sudaro 75-ių vietų Pirmieji rūmai, arba Senatas, kurį netiesiogiai renka 12-os provincijų tarybų nariai, ir politiškai dominuojantys 150-ties vietų Antrieji rūmai, arba Atstovų rūmai, kurių nariai renkami tiesiogiai ketverių metų kadencijai, taikant proporcinio atstovavimo sistemą be minimalaus balsų slenksčio (Van der Most, 2024). 2023 metų kovo mėnesį vykusiuose provincijų tarybų rinkimuose buvo išrinkti Pirmieji rūmai, kuriuose daugumą (16 iš 75 vietų) gavo naujasis Pilietinis ūkininkų judėjimas (BBB) (Public Matters, 2023). Šie provincijų rinkimai lėmė didelius pokyčius Pirmuosiuose parlamento rūmuose. Iškilė grėsmė Vyriausybės stabilumui, o liepos mėnesį po nesutarimų dėl prieglobsčio politikos atsistatydino Ministrų kabinetas. Vyriausybė toliau veikė laikinai, o lapkričio mėnesį buvo numatyti pirmalaikiai Antrųjų parlamento rūmų rinkimai. Valdančiąją koaliciją, kuri nuo 2023 metų liepos mėnesio išliko valdžioje kaip laikinoji, sudarė ministro pirmininko Mark'o Rutte centro dešinioji Liaudies laisvės ir demokratijos partija (VVD), liberalioji Demokratų partija 66 (D66), Krikščionių demokratų kreipimasis (CDA) ir mažesnė Krikščionių sąjunga (CU) (Deloy, 2023).

2023 metų lapkričio 22 dieną Nyderlanduose įvyko tradiciniai parlamento Žemutinių rūmų rinkimai į 150 jos narių vietų (The 2023 General Elections in the Netherlands, 2023). Svarbiausi šių rinkimų klausimai buvo gyvenamųjų būstų trūkumo ir gyvenimo lėšų problemos, sveikatos apsauga, migracija, klimato kaita (European Commission, 2023). Remiantis išankstiniais vertinimais, šie rinkimai buvo gana sunkiai prognozuojami (Guogis, 2023). Tikėtasi, kad naujuoju šalies politiniu lyderiu ir premjeru bus kažkas iš šių trijų partijų: buvusio premjero M. Rutte'ės liberaliosios Liaudies partijos „Už laisvę ir demokratiją“ (VVD), kuriai vadovavo turkų-kurdų kilmės politikė Dilan'a Yesilgoz-Zegerius, Naujojo socialinio sandorio (NSC) partijos, vedamos buvusio populiarus krikščionių-demokratų politiko Pieter'io Omtzigt'o, bei centro kairiosios Darbo partijos (PvdA) ir Žaliųjų kairiųjų partijos („GroenLinks“) susivienijimo, vedamo buvusio Europos Komisijos pirmininko pavaduotojo Frans'o Timmermans'o. Radikaliai nacionalistiškai ir antiislamiškai Laisvės partijai (PVV), vadovaujamai Geert'o Wilders'o, žymiausių pasaulio politologų ir pripažintų masinių informacijos priemonių vertinimais, pergalė neprognozuota (Bruce ir kt., 2023; Henley, 2023; Sterling, van den Berg, 2023) – jai skirta ketvirta vieta, tačiau būtent ji laimėjo rinkimus, surinkusi

NYDERLANDŲ VALSTYBĖS VALDYMO SPECIFIKA ŠIUOLAIKINĖS POLITINĖS...

24 proc. balsų ir gavusi 37-nias vietas (nuo praėjusios kadencijos išaugo 17-ka vietų). Kairiųjų jungtinis Darbo partijos ir Žaliųjų kairiųjų partijos sąrašas (GroenLinks-PvdA) gavo 16 proc. ir 25-kias vietas, o centro dešiniųjų VVD – 15 proc. ir 24-rias vietas. Pirmą kartą rinkimuose dalyvavusi buvusio krikščionio demokrato P. Omtzigt'o Naujojo socialinio sandorio partija (NSC) gavo 13 proc. ir tapo ketvirta pagal dydį frakcija, turinti 20 vietų (Netherlands-2023 General Election, 2024). Sumažėjo Liberalų demokratų 66 (nuo 24 iki 9 vietų) ir Krikščionių demokratų (nuo 15 iki 5 vietų) vaidmenys. Be to, pažymėtina Pilietinio ūkininkų judėjimo – populistinės ūkininkų interesus ginančios partijos – pažanga su gautais septyniais mandatais (nuo praėjusios kadencijos padidėjo šešiomis vietomis).

Šių rinkimų rezultatai, gautų partijų balsų, jų procentinė dalis ir vietų parlamente pasiskirstymas pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė. 2023 metų lapkričio mėnesį vykusių Nyderlandų parlamento rinkimų rezultatai, rodantys, kad dešiniojo sparno partijos laimėjo du trečdalius rinkėjų balsų. Rinkimuose balsavo 77,8 proc. piliečių (2,26 proc. daugiau nei per 2021 metų rinkimus).

Politinės partijos	Balsų skaičius	Procentinė dalis	Vietų skaičius
Laisvės partija (PVV)	2 435 592	23,70	37
Darbo partijos ir Žaliųjų kairiųjų partijos susivienijimas (PvdA-GroenLinks)	1 598 856	15,56	25
Liaudies partija „Už laisvę ir demokratiją“ (VVD)	1 567 332	15,25	24
Naujasis socialinis sandoris (NSC)	1 325 250	12,89	20
Demokratai 66 (D66)	640 497	6,23	9
Pilietinis ūkininkų judėjimas (BBB)	480 869	4,68	7
Krikščionių demokratų kreipimasis (CDA)	343 045	3,34	5
Socialistų partija (SP)	323 574	3,15	5
Denk (DENK)	241 620	2,35	3
Forumus už demokratiją (FvD)	230 548	2,24	3
Partija už gyvūnus (PvdD)	228 389	2,22	3
Reformuota politinė partija (SGP)	216 812	2,11	3
Krikščioniška sąjunga (CU)	210 360	2,05	3
Volt	172 670	1,68	2
Juiste Antwoord 2021 (JA 21)	70 356	0,68	1
Kitos	537 245	1,87	0

Sudaryta autorių, remiantis *Politico* (<https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/netherlands/>); *Statista* (<https://www.statista.com/statistics/1222604/dutch-general-election-results/>), *NOS Uitlagen Tweede Kamer 2023* (<https://app.nos.nl/nieuws/tk2023/>)

2023 metų gruodžio mėnesį prasidėjo preliminarios PVV ir trijų kitų dešiniųjų partijų derybos dėl vyriausybės sudarymo, tačiau kelias į koaliciją ilgą laiką buvo neaiškus, nes pagrindinė problema buvo potencialių koalicijos partnerių nuogąstavimai, kad G. Wilders'o vadovaujama PVV nesilaikys konstitucinių normų ir teisinės valstybės principų (Reporting by ANP, 2024). Politinė įtampa šalyje pasiekė apogėjų, dėl sunkiai prognozuojamos išeities jaudinosi ir daugelio kitų Europos šalių vadovai. Naujai vyriausybei sudaryti prireikė kelių mėnesių.

2024 metų liepos 2 dieną Nyderlanduose, netoli Hagos, šalies vykdomosios valdžios sostinės, esančiuose rūmuose prisaikdinta naujoji šalies vyriausybė, kurios vadovu tapo Dick'as Schoof'as (ELTA, 2024). Nors G. Wilders'as netapo Ministrų kabineto nariu, jis faktiškai kontroliavo keturių partijų koaliciją bei įgijo didelę laisvę kritikuoti vyriausybę. Naujieji G. Wilders'o vadovaujamos Laisvės partijos (PVV) partneriai kėlė sąlygą, kad dalyvaus vyriausybės darbe tik jei G. Wilders'as neis oficialių pareigų, tačiau jie negalėjo visiškai paneigti Laisvės partijos dalyvavimo koalicijoje galimybės (ELTA, 2024). Kartu keturios dešinėsios valdančiųjų partijos turėjo 88 vietas Žemutiniuose rūmuose, tai sudarė patogią daugumą, tačiau šios keturios partijos neturėjo daugumos Nyderlandų Senate.

Naujasis šalies premjeras D. Schoof'as anksčiau buvo Slaptosios tarnybos ir kovos su terorizmu agentūros vadovas ir neturėjo ryšių su jokia partija. Jo pirmtakas, ilgametis premjeras M. Rutte 2024 metų spalį iš norvego Jens'o Stoltenberg'o turėjo perimti NATO generalinio sekretoriaus pareigas (Corder, 2024). Kaip ir 67-erių metų amžiaus D. Schoof'as, dauguma kitų ministrų kabineto narių beveik neturėjo darbo vyriausybėje patirties (Ebrahimi, 2024). Tai buvo viena priežasčių, kodėl naujasis koalicinis aljansas buvo laikomas potencialiai nestabiliu. Praktinio vadovaujančio darbo patirties turėjo tik anksčiau M. Rutte'ės vadovauta dešinioji liberali Liaudies partija „Už laisvę ir demokratiją“ (VVD). Darbas vyriausybėje buvo naujas ne tik PVV, bet ir centro dešiniųjų Naujojo socialinio sandorio partijai (NSC) bei populistiniam Pilietiniam ūkininkų judėjimui (BBB). G. Wilders'o vadovaujama Laisvės partija į naująjį ministrų kabinetą delegavo daugiausia ministrų ir sekretorių, taip pat ir į ypač svarbų Prieglobsčio ir migracijos ministro postą (Marjolein Faber, 2024). Tiesa, po pergalės rinkimuose G. Wilders'as sušvelnino dalį savo pažiūrų, įskaitant siekį uždrausti mečetes ir islamo mokyklas, bei atsisakė „Nexito“ – galimo Nyderlandų pasitraukimo iš ES (Nyderlanduose prisiekė nauja dešiniųjų vyriausybė, 2024). Be to, jis užėmė palankesnę nei anksčiau poziciją dėl paramos su Rusijos agresija kovojančiai Ukrainai (York, 2024).

Apibendrinant galima teigti, kad Nyderlandai pasižymi unikalios istorine ir politine raida, valdymo patirtimi, pliuralizmu, o jų viešojo valdymo praktikos, siekiant tobulinti demokratinius procesus, galėtų būti puikiu pavyzdžiu ir Lietuvai.

Išvados

1. Nyderlandai dar XVI amžiaus pabaigoje ir XVII amžiaus pradžioje tapo pirmąja pasaulio valstybe, kurioje įvyko buržuazinė revoliucija ir susikūrė konkurencinga, produktyvi kapitalistinė ekonominė bei politinė sistema. Kartu su šia revoliucija Nyderlanduose sėkmingai pasibaigė nacionalinis išsivaduojamasis ir religinis karas su anksčiau ja kolonizavusia Ispanija.
2. Nyderlandų nepriklausomybė buvo pažeista tik Antrojo pasaulinio karo metais, kai ją okupavo ir didžiulių nuostolių padarė fašistinė Vokietija. Po Antrojo pasaulinio karo Nyderlandai tapo patikimais ir aktyviais NATO, Europos Sąjungos ir Beniliukso politinės-ekonominės sąjungos nariais.
3. Istoriskai Nyderlandai yra viena pažangiausių valstybių, plačiąja prasme davusių pasaulio ir Europos kultūrai daugybę talentingų jūreivių, menininkų, išradėjų, mokslininkų, politikų ir sportininkų.
4. Iki 7-ojo dešimtmečio vidurio Nyderlandams buvo būdinga *piliarizacijos* socialinė struktūra, kai visuomenė dalinta į paskiras, savipakankamas liberalų, socialdemokratų, protestantų ir katalikų stovyklas. Jos apėmė ne tik politinį gyvenimą, bet ir visuomenines organizacijas, kultūrinę ar laisvalaikio leidimo veiklą. Šiandien *piliarizacijos* sistema jau atgyvenusi, ją beprisimena tik vyriausioji karta, tuo tarpu šaliai būdinga kur kas didesnė politinė fragmentacija.
5. XX amžiaus antroje pusėje ir pabaigoje Nyderlandai yra pateikę pasauliui ir praktiškai pirmieji, arba vieni pirmųjų, išbandę daugybę vertingų socialinių-ekonominių ir politinių viešojo administravimo teorijų, tokių kaip Naujoji viešoji vadyba (Tilburgo savivaldybės atveju), sociokratija, „socialinė kokybė“. Be to, yra sukūrę efektyvią ekonominę sistemą, kuriai būdingi aukšti BVP, konkurencingumo ir globalizacijos rodikliai.
6. Nyderlandai yra išvystyta korporatyvinio Bismarko modelio gerovės valstybė, iš visų pasaulio valstybių esanti arčiausiai skandinaviškojo, Šiaurės šalių institucinio persikirstomojo modelio. Šaliai būdingi dideli ne tik vadovaujančių, bet ir eilinių darbuotojų atlyginimai, dosnios socialinės išmokos, gerai išplėtoti ir efektyvi socialinės paramos bei socialinių paslaugų sistema.
7. Ilgą laiką politinė situacija Nyderlanduose pasižymėjo didesniu ar mažesniu prognozuojamumu, keitėsi nuo centro dešinės iki centro kairės ir atvirkščiai – nuo centro kairės iki centro dešinės politinio spektro, tačiau XXI amžiaus pradžioje pradėjusi stiprėti radikali nacionalistiška ir antiislamiška Laisvės partija (PVV), priešingai išankstinėms prognozėms, vedama jos lyderio G. Wilders'o, 2023 metų parlamento rinkimuose laimėjo pirmą vietą. Kaip daugiausia vietų parlamente turinti partija ji gavo teisę formuoti naująją šalies vyriausybę, tačiau kitos šalies politinės partijos pasistengė maksimaliai apriboti kraštutinės

dešinės Laisvės partijos poveikį ir neleido G. Wilders'ui tapti premjeru. Buvo sudaryta dešinioji koalicinė vyriausybė iš Laisvės partijos, liberalios liaudies partijos „Už laisvę ir demokratiją“, centro dešiniųjų „Naujojo socialinio sandorio partijos“ (NSC) bei populistinio Pilietinio ūkininkų judėjimo (BBB). Vyriausybės vadovu tapo patirties aukščiausiu politiniu lygmeniu neturėjęs neparitinis D. Schoof'as.

Literatūra

- 15 min. (2023). *Nyderlandai panaikino amžiaus ribą eutanazijai: pasinaudoti galės ir nepagydomomis ligomis sergantys vaikai*. www.15min.lt [2023-04-15]. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/nyderlandai-panaikino-amziaus-riba-eutanazijai-pasinaudoti-gales-ir-nepagydomomis-ligomis-sergantys-vaikai-57-2038470>
- BBC News. (2024). Netherlands country profile. *BBC News* [2024-07-02]. <https://www.bbc.com/news/world-europe-17740800>
- Benelux Union. (2024). *Benelux*. <https://www.benelux.int/en/information-for-citizens/benelux-union/about-us/>
- Brandon, P. (2011). Marxism and the „Dutch Miracle“: the Dutch Republic and the Transition-Debate. *Historical Materialism*, 19.3, 106–146. http://d-scholarship.pitt.edu/23535/1/14654466_v19n3_s4.pdf
- Bollen, Y. (2018). The Netherlands – Political Economy and Trade Policy. *Doctoral Dissertation, Chapter Six*. Ghent University: Center of EU Studies. https://www.researchgate.net/publication/323393379_The_domestic_politics_of_EU_trade_policy_The_political-economy_of_CETA_and_anti-dumping_in_Belgium_and_the_Netherlands
- Bruce, W., Mongrain, P., Dassonneville, R., Lewis-Beck, M. S. (2023). A Political Economy Model Forecast of the 2023 Dutch Election. *LSE*, 2023-10-12. <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2023/10/12/a-political-economy-model-forecast-of-the-2023-dutch-election/>
- Brujin, J. R. (2011). *The Dutch Navy of the Seventeenth and Eighteenth Centuries*. Liverpool: Liverpool University Press. DOI: <https://doi.org/10.5949/liverpool/9780986497353.003.0101>
- Corder, M. (2024). Mark Rutte is Named NATO Chief. He'll Need All his Consensus – building Skills from Dutch Politics. *AP*, 2024-06-27. <https://apnews.com/article/nato-secretary-general-rutte-stoltenberg-9dbd8e124e8c47e4347513e3a0dae9f4>
- Darby, G. (ed.). (2001). *The Origins and Development of the Dutch Revolt*. London: Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/books/edit/10.4324/9780203423974/origins-development-dutch-revolt-mr-graham-darby-graham-darby>
- Deloy, C. (2023). tarpas Three Parties are Running Neck and Neck with 3 Weeks to Go before the Dutch General Election on 22 November. *The European Elections Monitor: Fondation Robert Schuman*, 2023-10-31. <https://www.robert-schuman.eu/en/monitor/5923-three-parties-are-running-neck-and-neck-with-3-weeks-to-go-before-the-dutch-general-elections-on-22-november>
- Ebrahimi, S. (2024). Dick Schoof: Who is Geert Wilders's Choice for Dutch PM? *The National. News Europe*, 2024-05-28. <https://www.thenationalnews.com/news/europe/2024/05/28/dick-schoof-who-is-geert-wilders-choice-for-dutch-pm/>
- ELTA. (2023). Amsterdamas siekia apriboti masinį turizmą: miesto centre ribos turistinių autobusų judėjimą. www.lrt.lt, 2023-02-02, <https://www.lrt.lt/naujienos/pasulyje/6/1881062/amsterdamas-siekia-apriboti-masini-turizma-miesto-centre-ribos-turistiniu-autobusu-judejima>
- ELTA. (2018). Nuo turistų dūstantis Amsterdamas mėgins riboti jų skaičių. www.ve.lt, 2018.05.19. <https://ve.lt/naujienos/pasaulis/nuo-turistu-dustantis-amsterdamas-megins-riboti-ju-skaiciu>
- ELTA. (2024). Nyderlandų karalius prisaikdino naują dešimąją vyriausybę. www.lrytas.lt, 2024-07-02. <https://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/2024/07/02/news/nyderlandu-karalius-prisaikdino>
- Endenburg, G. (1988). *Sociocracy. The Organization of Decision – making „No objection“ as the Principle of Sociocracy*. Rotterdam: Sociocratisch Centrum. <https://sociocratie.nl/product/endenburg-dr-ing-g-sociocracy-the-organization-of-decision-making/>

NYDERLANDŲ VALSTYBĖS VALDYMO SPECIFIKA ŠIUOLAIKINĖS POLITINĖS...

- Euroblogas. (2020). Studijos Olandijoje: vietinių diskriminacija ieškant būsto ir draugai iš viso pasaulio. *Euroblogas.lt*, 2020-09-11. <https://euroblogas.lt/2020/09/11/studijos-olandijoje-vietiniu-diskriminacija-ieskant-busto-ir-draugai-is-viso-pasaulio/>
- European Commission. (2023). *Country Report. The Netherlands*. https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-06/ip243_en.pdf
- Gehring, J. M., Erpelding, J. P. (2024). Luxembourg. *Britannica*. <https://www.britannica.com/place/Luxembourg>
- Guogis, A. (2023). Dėl naujausių parlamento rinkimų Nyderlanduose. *www.delfi.lt*, 2023-11-21. <https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/arvydas-guogis-del-naujausiu-parlamento-rinkimu-nyderlanduose-95133013>
- Guogis, A., Gudelis, D. (2003). Naujosios viešosios vadybos taikymo teoriniai ir praktiniai aspektai. *Viešoji politika ir administravimas*, 4, 26–34. <https://vpa.ktu.lt/index.php/PPA/article/view/27242>
- Halvorsen, R., Hvinden, B., Schoyen, M. A. (2016). The Nordic Welfare Model in the Twenty-First Century. The Bumble-Bee Still Flies! *Social Policy and Society*, 15, 1, 57–73. <https://www.cambridge.org/core/journals/social-policy-and-society/article/abs/nordic-welfare-model-in-the-twentyfirst-century-the-bumblebee-still-flies/2B5110140D9D287C59D69DD05D01046C>
- Hellemans, S. (2020). Pillarization („Verzuiling“). On Organized „Self Contained World“. *The American Sociologist*, 51, 124–147. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12108-020-09449-x>
- Heller, H. (2011). *The Birth of Capitalism: a 21-st Century Perspective. The Future of World Capitalism*. London: Pluto Press. <https://www.plutobooks.com/9780745329598/the-birth-of-capitalism/>
- Henley, J. (2024). „Everything’s Just... on Hold“: the Netherlands’ Next-level Housing Crisis. *The Guardian*, 6 May. <https://www.theguardian.com/news/article/2024/may/06/netherlands-amsterdam-next-level-housing-crisis>
- Henley, J. (2023). Dutch Elections 2023: Everything You Need to Know. *The Guardian*, 2023-11-21. <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/08/dutch-elections-2023-everything-you-need-to-know-polls>
- Hohensinn, L., Willems, J. (2024). Public Sector Challenges In Different Administrative Regimes: Austria, Denmark, Germany, The Netherlands, and New Zealand. *Public Management and Governance Review*, 1–14. <https://openjournals.wu.ac.at/ojs/index.php/pmgr/article/view/544/484>
- Intercompany Solutions. (2023). *The Netherlands Holds the 4-th Position of the Global Competitiveness Index, 2023-05-26*. <https://intercompanysolutions.com/the-netherlands-holds-the-4th-position-of-the-global-competitiveness-index/>
- International Trade Administration. (2024). *Netherlands – Country Commercial Guide*. Washington: U.S. Department of Commerce. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/netherlands-market-overview>
- Marjolein Faber. (2024). *Government of the Netherlands*. <https://www.government.nl/government/members-of-cabinet/marjolein-faber>
- Milton, P. (2022). *Intervention and State Sovereignty in Central Europe 1500–1780*. Oxford: Oxford University Press. <https://global.oup.com/academic/product/intervention-and-state-sovereignty-in-central-europe-1500-1780-9780192871183?cc=lt&lang=en&>
- Morales, F. N., Wittek, R., Heyse, L. (2013). After the Reform: Change in Dutch Public and Private Organizations. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 23, 735–754. https://www.rafaelwittek.eu/images/pdf/articles/Nieto_Morales_Wittek_and_Heyse_2013_After_the_Reform.pdf
- Netherlands-2023 General Election. (2024). *Politico*. <https://www.politico.eu/europe-poll-of-polls/netherlands/>
- Nottingham, C. (2008). Welfare Development in the Netherlands: the Primacy of Politics. *History in Focus. Welfare*, 14. London: Institute of Historical Research. <https://archives.history.ac.uk/history-in-focus/welfare/articles/nottinghamc.html>
- Nyderlanduose prisiekė nauja dešiniųjų vyriausybė. (2024). *www.infa.lt*, 2024-07-02. <https://infa.lt/109402/nyderlanduose-prisieke-nauja-desiniuju-vyriausybe/>
- Oostveen, A. (2022). The Dutch Housing Crisis: Increasing Social Unrest While the Incremental Measures Taken are Insufficient. *European Social Policy Network. European Commission. ESPN Flash Report*, 2022/06. <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/ESPN%20-%20Flash%20report%202022%20-%2006%20-%20NL%20-%20January%202022.pdf>
- Otjes, S., Voerman, G. (2018). The Netherlands: Political Development and Data for 2017. *European Journal of Political Research Political Data Yearbook*, 57 (1), 203–211. https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/72120708/OTJES_et_al_2018_European_Journal_of_Political_Research_Political_Data_Yearbook.pdf

Arvydas Guogis, Adomas Vincas Rakšnys

- Public Matters (2023). Update Dutch Politics: Farmers' Party BBB Big Winner Provincial Elections. www.publicmatters.nl, 2023-03-16. <https://publicmatters.nl/en/actueel/update-dutch-politics-farmers-party-bbb-winner-provincial-elections/>
- Reporting by ANP. (2024). Wilders Temporarily Withdraws Three Controversial New Bills. *NL Time*, 2024-01-08. <https://nltime.nl/2024/01/08/wilders-temporarily-withdraws-three-controversial-new-bills>
- Rouge, E. (2024). Prostitucija Nyderlanduose: legalu, bet reikia žinoti pagrindines „Raudonųjų žibintų“ kvartalo taisykles. www.delfi.lt, 2024-04-12, <https://www.delfi.lt/moterys/ivairenybes/prostitucija-nyderlanduose-legalu-bet-reikia-zinoti-pagrindines-raudonuju-zibintu-kvartalo-taisykles-120003006>
- Shackel, W. (2019). Unequal Policy Responsivness in the Netherlands. *Socio-Economic Review*, 1, 37–57. <https://doi.org/10.1093/ser/mwz018>
- Steffens, P., de Neubourg C. R. S. (2005). European Network on Indicators of Social Quality: Summary of the Dutch National Report. *The European Journal of Social Quality*, 5, 1/2, 186–200. https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/ejsq/ejsq_v5_n1_2/
- Sterling, T., van den Berg, S. (2023). Preview without Rutte, Dutch Election Centres on Cost-of-Living, Climate and Immigration. *Reuters*, 2023-11-16. <https://www.reuters.com/world/europe/without-rutte-dutch-election-centres-cost-of-living-climate-immigration-2023-11-16/>
- The 2023 General Elections in the Netherlands. (2023). *The Hague International Centre*, 2023-11-20. <https://www.thehagueinternationalcentre.nl/news/2023-11/the-2023-general-elections-in-the-netherlands>
- Urbanaitė, J. (2023). Kanapės legalios, bet prevencija sisteminga. Olandų kova su narkotikais tarp pauglių. www.lrt.lt, 2023-11-07. <https://www.l5min.lt/naujiena/aktualu/pasaulis/nyderlandai-panaikino-amziaus-riba-eutanazijai-pasinaudoti-gales-ir-nepagydomomis-ligomis-sergantys-vaikai-57-2038470>
- Van Bijnen, E. V., Brandon, P., Fatah-Black, K., Limon, I., Modest, W., Schavemaker, M. (2024). *The Future of the Dutch Colonial Past. Curating Heritage, Art and Activism*. Amsterdam: Amsterdam University Press. <https://www.aup.nl/en/book/9789463727983/the-future-of-the-dutch-colonial-past>
- Van Gerven, M. (2019). The Dutch Participatory State: Shift from a Welfare System of Collective Solidarity towards Individual Responsibility. In S. Blum, J. Kuhlmann, K. Schubert (eds.). *Handbook of European Welfare Systems*. London: Routledge. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/94647cc6-d3c7-4e19-b398-4c34947cb164/content>
- Van Helden, J., Jansen, P. (2003). New Public Management in Dutch Local Government. *Local Government Studies*, 29, 2, 68–88. <https://research.rug.nl/en/publications/new-public-management-in-dutch-local-government>
- Von der Dunk, H. (1996). The Netherlands and the Memory of the Second World War. *European Review*, 4, 3, 221–239. <https://www.cambridge.org/core/journals/european-review/article/abs/netherlands-and-the-memory-of-the-second-world-war/7F304A9A9EFDD97B3B13C32C4F938302>
- Van der Most, L. (2024). The Dutch Government: Politics in the Netherlands. www.expatica.com, 2024-07-31. <https://www.expatica.com/nl/living/gov-law-admin/netherlands-political-system-100756/>
- York, C. (2024). Netherlands' Incoming Coalition Government Reaffirms Support for Ukraine. *The Kyiv Independent*, 2024-05-16. <https://kyivindependent.com/netherlands-new-coalition-government-reaffirms-support-for-ukraine/>

SPECIFICS OF THE GOVERNANCE OF THE NETHERLANDS IN THE CONTEXT OF THE CURRENT POLITICAL SITUATION

Arvydas Guogis, Adomas Vincas Rakšnys

Summary

The authors of this interdisciplinary analytical review article draw on a wide range of analytical, historical, economic, sociological, political science and public administration literature and media information, in English and Lithuanian, in order to pursue the goals of scientific knowledge, to highlight and illustrate the most characteristic features of the Dutch state's history and the present, and specifics of its current political situation. The article analyses various scholarly, often alternative, but reliable, sources, and statistical information, and analyses the different historical phases of the country's governance, which helps to reveal not only the fundamental strengths of the country, but also the challenges it faces, especially in the recent period, when the trajectory of the country's development has been challenged by a variety of domestic and international issues, such as increased immigration, the rising cost of living, a situation of heightened economic competitiveness, political fragmentation, and radical right-wing extremism. In terms of methodology, the authors use descriptive analytical and comparative methods, synthesis, and expert judgement.

The authors conclude that the Netherlands was the first country in the world to undergo a bourgeois revolution and develop a competitive and productive capitalist economic and political system in the late 16th and early 17th centuries. Alongside this revolution, the Netherlands successfully ended its religious war of national liberation with Spain, which had previously colonised it. The Netherlands' history of independence was only seriously undermined during the Second World War, when it was occupied by fascist Germany, to its enormous loss. After the Second World War, it became a reliable and active member of Nato, the European Union, and the Benelux political-economic union.

Historically, the Netherlands has been one of the most progressive countries, and has contributed to world and European culture in the broadest sense, with many talented sailors, artists, inventors, scientists, politicians and sportsmen. Until the mid-1970s, the Netherlands was characterised by a social structure of 'pillarisation', which divided society into distinct, self-contained liberal, social-democratic, Protestant and Catholic camps. These camps included not only political life, but also social organisations, and cultural and leisure activities. Today, the system

of pillarised camps is obsolete, remembered only by the older generation, and the country is characterised by much greater political and cultural fragmentation.

In the second half of the 20th century, the Netherlands pioneered, or was among the first to put into practice, many valuable socio-economic and political theories of public administration, such as New Public Management, sociocracy, and ‘social quality’. The country has developed an efficient economic system, with high GDP, competitiveness and globalisation indicators. It has become a developed welfare state of the corporatist-Bismarckian model, the closest of any country in the world to the Scandinavian, Nordic institutional-redistributive model. The country is characterised by high salaries, not only for managers but also for ordinary workers, generous social benefits, and a well-developed and efficient system of social assistance and social services. The Netherlands is known for its digital government initiatives and strict administrative culture.

Looking at the modern political history of the Netherlands, for a long time the political situation in the country has been more or less predictable, moving from centre-right to centre-left, and vice versa, from centre-left to centre-right of the political spectrum. However, at the beginning of the 21st century, the country saw the rise of the radical nationalist and anti-Islamic Freedom Party (PVV), which, contrary to predictions, won first place in the 2023 parliamentary elections under its leader Geert Wilders. As the party with the most seats in parliament, the Freedom Party was given the right to form the country’s new government, but the other political parties in the country did their best to limit the influence of the far-right Freedom Party and prevent Wilders from becoming prime minister. A right-wing coalition government was formed, consisting of the Freedom Party, the liberal People’s Party for Freedom and Democracy, the centre-right New Social Contract (NSC), and the populist Citizens’ Farmers’ Movement (CFM). Dick Schoof, a non-partisan with no experience at the highest political level, became head of the government.

The Netherlands has had a unique historical and political development. Its valuable experience in public governance practices, pluralism, and a system of consultative referendums, could be a good model for Lithuania to improve democratic processes. In the 21st century, the Netherlands is becoming an important player in the context of the growing geopolitical threats, and a case study of the country is therefore useful from both a scientific and a practical perspective.

Arvydas Guogis – profesorius, daktaras (socialiniai mokslai – politologija), Mykolo Romerio Viešojo valdymo ir verslo fakultetas, Viešojo administravimo institutas.

El. paštas: arvydasg@mruni.eu